

IQTISODIY O'SISH BO'YICHA EKOLOGIK SIYOSATI

Ro'ziyev Mirzo

Buxoro Davlat universiteti talabasi

Gafurova Shaxlo Karimovna

Buxoro Davlat universiteti o'qituvchisi

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy o'sish va ekologiya siyosati o'rtasidagi muvozanat, barqaror rivojlanish, tabiiy resurslar, energiya manbalari.

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtisodiy o'sish va ekologik siyosat o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi. Ekologik barqarorlikni ta'minlash maqsadida yashil texnologiyalar, muqobil energiya manbalari va ekologik toza ishlab chiqarish modellari muhimligi yoritiladi. Shuningdek, iqtisodiy o'sish jarayonida atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish bo'yicha samarali strategiyalar va davlat siyosati tahlil qilinadi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2025 LWAB.

Kirish.

Bugungi kunda iqtisodiy o'sish bilan ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash global muammolardan biri hisoblanadi. Sanoatlashuv, urbanizatsiya va intensiv ishlab chiqarish jarayonlari tabiiy resurslarning kamayishiga, atrof-muhit ifloslanishiga va iqlim o'zgarishiga olib kelmoqda. Shu sababli, mamlakatlarning iqtisodiy siyosati ekologik mezonlarni inobatga olgan holda shakllantirilishi lozim. Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish va ekologik siyosatning o'zaro bog'liqligi, muammolar va ularni hal qilish yo'llari yoritib beriladi.

Tadqiqot va usullar.

Iqtisodiy o'sish haqida.

Iqtisodiy o'sish — bu mamlakatda ishlab chiqariladigan mahsulotlar va ko'rsatiladigan xizmatlar hajmining oldingi yillarga nisbatan ortib borishi jarayoni. Har bir davlatning iqtisodiy siyosati, avvalo, ushbu rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan bo'ladi. Aholi sonining muntazam oshishi va insonlarning ehtiyojlari tobora kengayib borishi iqtisodiy taraqqiyotning zaruriy shartlari hisoblanadi. Iqtisodiy o'sish fuqarolarning turmush darajasini yaxshilashga hamda umumiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy o'sish va ekologik muammolar

Iqtisodiy o'sish sanoat ishlab chiqarishini kengaytirish, transport tizimini rivojlantirish va energiya iste'molini oshirish orqali amalga oshiriladi. Biroq, bu jarayon ekologik muammolarni keltirib chiqaradi, jumladan:

- Atmosfera ifloslanishi – uglerod dioksidi va boshqa zararli gazlarning ko'payishi global isish va iqlim o'zgarishiga sabab bo'lmoqda.

- Chiqindilar muammosi – ishlab chiqarish va iste'mol natijasida hosil bo'ladigan chiqindilar tuproq va suv resurslarini ifloslantiradi.
- O'rmonlarning kamayishi – iqtisodiy faoliyat uchun yer maydonlarini kengaytirish natijasida o'rmonlarning qisqarishi tabiiy ekotizimlarga zarar yetkazmoqda.
- Suv resurslarining tanqisligi – sanoat va qishloq xo'jaligida suvdan ortiqcha foydalanish natijasida global suv ta'minoti muammosi kuchaymoqda.

Ekologik barqaror iqtisodiy o'sish tamoyillari

Ekologik muammolarni yumshatish uchun iqtisodiy rivojlanishni barqarorlik tamoyillariga asoslangan holda amalga oshirish talab etiladi. Buning uchun quyidagi strategiyalar muhim hisoblanadi:

- “Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi – iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga atrof-muhitga minimal zarar yetkazish. • Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish – quyosh, shamol va gidroenergetika kabi ekologik toza energiya manbalariga o'tish. • Resurslarni samarali boshqarish – chiqindilarni qayta ishlash, energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish. • Ekologik soliq va rag'batlantirish tizimlari – atrof-muhitga zarar yetkazuvchi korxonalarga qo'shimcha soliqlar joriy etish va ekologik toza texnologiyalarga subsidiyalarni ajratish.

Natija va muhokamalar.

Dunyo tajribasi

Ko'plab rivojlangan davlatlar iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha turli strategiyalarni amalga oshirmoqda:

- Yevropa Ittifoqi – 2030-yilga borib issiqxona gazlari chiqindilarini 55% ga kamaytirishni maqsad qilgan.
- Xitoy – “Uglerod neytralligi” dasturi doirasida 2060-yilgacha zararli chiqindilarni nol darajaga tushirishni rejalashtirgan.
- Skandinaviya mamlakatlari – Norvegiya va Shvetsiya qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish bo'yicha jahon yetakchilari hisoblanadi.

O'zbekistonning ekologik siyosati

O'zbekiston ham ekologik barqarorlikni ta'minlash borasida bir qator islohotlarni amalga oshirmoqda: • “Yashil iqtisodiyot” strategiyasi asosida qayta tiklanadigan energiya loyihalariga e'tibor qaratilmoqda. • Orolbo'yi hududlarini tiklash bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda. • Ekologik toza transport infratuzilmasini rivojlantirish yo'nalishida elektromobillar va velosiped yo'laklari kengaytirilmoqda.

I. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish sohasida 2022-yil davomida amalga oshirilgan ishlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-436-son Qarori qabul qilindi. Qaror bilan quyidagi strategik hujjatlar va tizimlar tasdiqlandi:

Strategik maqsadlarga erishishga mo'ljallangan 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" o'sishni ta'minlash Dasturi;

Sanoat tarmoqlarida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va energiya tejankorligini ta'minlash bo'yicha Konsepsiya;

2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" o'sishni ta'minlash bo'yicha Harakatlar rejas;

- ishlab chiqarilgan mahsulotning energiya sig'imi ko'rsatkichini 2026-yilga kelib 2022-yilga nisbatan

20 foizga kamaytirishga garatilgan 2022-2026-yillarda iqtisodiyot tarmoqlarida yoqilg'i-energetika resurslarini tejashning Maqsadli parametrlari;

O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish choralari muvofiqlashtirish bo'yicha Idoralararo kengash tarkibi yangilandi;

"Yashil" iqtisodiyotga o'tish va «yashil» o'sish bo'yicha Donorlarning muvofiqlashtirish guruhi tasdiqlandi.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligida qo'shimcha 4 ta shtat birligidan iborat Donorlarning muvofiqlashtirish guruhi faoliyatini tashkil qiluvchi,

"Yashil" iqtisodiyot Strategiyasi, Dasturi va Harakatlar rejasida belgilangan vazifalarni amalga oshirishda uni Idoralararo kengash bilan o'zaro muvofiqlashtirishga ko'maklash ishchi organi vazifasini bajaruvchi loyiha ofisi Texnik kotibiyati tashkil etildi.¹

Xulosa.

Iqtisodiy o'sish va ekologik muvozanat o'rtasidagi uyg'unlikni saqlash bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. "Yashil iqtisodiyot" tamoyillarini joriy qilish, ekologik soliq va rag'batlantirish tizimlarini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish orqali iqtisodiy taraqqiyot va ekologik barqarorlikni birgalikda ta'minlash mumkin. Har bir davlat o'z sharoitidan kelib chiqib, ushbu masalalarni hal qilish yo'lida izlanish olib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.imv.uz/media/prior/Yashil.pdf>
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Yashil_iqtisodiyot
3. Daly, H. E. (1996). *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*. Beacon Press.
4. Meadows, D. H., Randers, J., & Meadows, D. L. (2004). *Limits to Growth: The 30-Year Update*. Chelsea Green Publishing.
5. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. Earthscan.
6. Kuznets, S. (1955). "Economic Growth and Income Inequality." *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
7. Stern, N. (2007). *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge University Press.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi bo'yicha qarorlari va ekologik siyosat hujjatlari. Yashil iqtisodiyot asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlar. Ilmiy elektron jurnal. XXI asr: fan va ta'lim masalalari
9. Vaxabov A.V., Xajibakiev SH.X, "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlar. Ilmiy elektron jurnal. XXI asr: fan va ta'lim masalalari. 2017 y.
10. Jahonda barqaror iqtisodiy rivojlanish konsepsiyalarini amalga oshirish mexanizmi va dastaklari" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami
11. Jo'rayev T.T., Jumanov D "O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlanish imkoniyatlari va istiqbollari" nomli ilmiy maqola. Manba: "Jahonda barqaror iqtisodiy rivojlanish konsepsiyalarini amalga oshirish mexanizmi va dastaklari" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.-T.: "Universitet". 2018.

¹ <https://www.imv.uz/media/prior/Yashil.pdf>

12. Kadirovna, S. N. (2024). Importance of Foreign Experience for Uzbekistan in the Transition to a Green Economy. *European Journal Of Business Startups And Open Society*, 4(4), 48-51.
13. Shoimardonkulovich, Y. D., Kadirovna, S. N., & Abdulaziz, R. (2024). Legal Framework for the Introduction of a Green Economy in Uzbekistan. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521)*, 2(4), 345-350.
14. Shoimardonkulovich, Y. D., Kadirovna, S. N., & Javohir, D. (2024). The Green Economy as a Factor of Sustainable Development. *Miasto Przyszłości*, 47, 133-135.
15. Shoimardonkulovich, Y. D., & Kadirovna, S. N. (2022). Green Factor Of Economic Growth In Uzbekistan. *Gospodarka i Innowacje.*, 23, 102-104.
16. Kadirovna, S. N., & Husen, R. (2024). ISLOMIY MOLIIYA, O'ZBEKISTON SHAROITIDA UNI TATBIQ ETISH TENDENSIYALARI. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024*, 3(28), 21-24.
17. Kadirovna, S. N., & Hamidjon ogli, N. M. (2024). O'ZBEKISTONDA ISHSIZLIK MUAMMOSI VA UNI BARTARAF ETISH. *Gospodarka i Innowacje.* 46, 442-445.
18. Axrorovna, B. M. (2022). The Importance of Digitizing the Tax System. *European Journal Of Business Startups And Open Society*, 2(11), 1-5.
19. Giyazova, N.B. (2024). INCREAZING THE EFFICIENCY OF WASTE RECYCLING IN THE ECONOMY OF OUR COUNTRY. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 455-461.
20. Gafurova, S. K. (2024). IMPORTANCE OF QUALITY MANAGEMENT IN IMPROVING THE QUALITY OF PERSONNEL TRAINING IN THE FIELD OF FOOD PRODUCTION. *Science and innovation*, 3(Special Issue 42), 508-511.
21. Низамов, А. Б. Очилов, А. О., Гафурова, Ш. К., & оглы Шаропов, Т. Р. (2024). Оценка эффективности обучения качественному менеджменту (TQM) в технических высших учебных заведениях. *Экономический профессиональный журнал*, 4(4).
22. Odinaeva, N. (2025). MODELS OF DEVELOPMENT AUTONOMY OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE MANAGEMENT OF THEIR ACTIVITIES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(2), 127-133.
23. Abdulloev, A. J., Odinaeva, N. F., Adizov, B. B., & Furqatovna-master, O. N. (2021). Training highly qualified staff in development of uzbekistan. *Research Innovation In Multidisciplinary Sciences*, 2021, 288-292.
24. Tairova, M. M., Aminova, N. B., & Kadirova, N. R. (2021, March). Use of Digital Technologies in Marketing. In *Proceedings of the International Conference on Research Innovation in Multidisciplinary Sciences, New York, NY, USA* (pp. 6-7).
25. Junaydullayevich, A. A., & Rasulovna, Q. N. (2024). Sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyatini baholash usullarini ishlab chiqish. *Journal of economy, tourism and service*, 3(2), 20-24.
26. Navruz-zoda Z.B. Three-Level Smart Model of Tourist Destination // *Journal of Management Value & Ethics*. July-Sept. 20, Vol.10 No3, 78-85-p. India. SJIF 7.201 & GIF 0.626.ISSN-2249-9512. (08.00.00; №6).
27. Z.B Navruz-zoda, S.K Imomova Concept of pilgrimage tourism and its specific characteristics. *INTERNATIONAL JOURNAL OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE* ISSN: 2692-5206, Impact Factor: 12,23 American Academic publishers, volume 05, issue 03,2025

28. Jamshedovna Q. H. GREEN ECONOMY AS A FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT //AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING. – 2024. – T. 2. – №. 5. – C. 785-794.
29. Otabek o'g'li O. M., Jamshedovna Q. H. RAQAMLI IQTISODIYOTDA FOYDALANUVCHI MA'LUMOTLARINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR //INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024. – 2025. – T. 4. – №. 38. – C. 167-174.
30. Jamshedovna Q. H., Lutfullayevna X. L. BUSINESS MANAGEMENT: WAYS TO ACHIEVE DOMINANCE IN THE MARKET //INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2025. – T. 6. – №. 49. – C. 247-249.
31. Khurramov O. K., Kasimova H. J. The main advantages of internet marketing and differences from traditional marketing //Мировая наука. – 2019. – №. 4 (25). – C. 65-68.
32. Jamshedovna Q. H., Askarovich S. M. Effective Development of the Economy on the Basis of "Green Economy". – 2023.